

КОЛІСНИК О.П. (Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки)

ДУХОВНИЙ САМОРОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ЧЕРЕЗ РОЗВ'ЯЗАННЯ НЕЮ ВНУТРІШНЬОГО КОНФЛІКТУ В СВОЇЙ ІЄРАРХІЇ СМИСЛІВ

Постановка наукової проблем та її значення. Особистість розуміємо як структуровану й цілісну ієрархію інтеріоризованих, переживаних і спонукаючих уподовж досить довгого часу смислів, за якими імпліцитно стоять вибірково привласнені цінності. Поняття «особистість» покриває психічну реальність ієрархії спонукальних задумів «Задля чого жити й за що боротися?», що задає актуальну та перспективну спрямованість життєвого шляху. Мета розгляду проблеми — запропонувати постнекласичну (холістичну, діалектичну, компоративістичну, динамічну) концепцію духовного саморозвитку особистості, яка з погляду духовного саморозвитку наскрізно осягає всю феноменологію буття особистості у світі й структурує в продуктивний порядок наявні в психології теорії особистості та відповідні їм види психотерапії. Об'єкт дослідження — цілісна природа людської психіки, яка забезпечує холістичну інтенційну феноменологічно-смыслову взаємодію особистості зі світом. Предмет розвідки — духовний саморозвиток особистості в процесі її взаємодії зі світом. Гіпотеза розвідки — у процесі буття у світі людина привласнює цінності, перетворюючи їх у підсистему переживаних смислів; із цих смислів вибудовує самотутню ієрархію, надособистісні провідні сенси якої можуть біфуркаційно спонукати до самотрансценденції як саморозвиткового виходу за межі задіяних волею як зданістю породжувати життєві акти за міркування можливостей до спонтанних здатностей своєї самості як уродженого потенціалу та переживаної «Я-тотожності» як трансцендентного і творчого початку, на оперті яких ця особистість у процесі пасіонарного служіння надособистісним смыслам спонтанно породжує надситуативні й наднормативні життєві акти в смузі ризику та персональної відповідальності.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Людська психіка як відкрита, складна, нелінійна система психічної самодетермінації людини тече трьома підсистемними потоками, які постають неоднчасно, але в зрілої особистості можуть протікати одночасно і бути комплементарними. Буттєвий потік психіки укорінює індивіда у життя, його онтологія врістає в буття й продукує витоки активності людини; він конституційний, гомеостатичний, довербальний, неусвідомлений, доконвенційний, доконсensusний, ірраціональний, досоціальний, доособистісний, безпосередній, реактивний, імпульсивний, мимовільний; діяльно-ефекторний, емоційно-смысловий. Рефлексивний потік психіки є залежним від середовища; вербальним; усвідомленим; конвенційним; консensusним; соціальним; особистісним; опосередкованим; дискурсивним; раціональним; з претензією на пізнаваність, об'єктивність і незмінність; елементаристським; дискретним; детерміністичним; каузальним; інтелектуальним, вольовим; адаптивним до норм і обставин. Духовний потік психіки — феноменологічний, суб'єктивний, непізнаваний, надвербальний, надсвідомий, надконвенційний, надконсensusний, надсоціальний, трансперсональний, безпосередній, гетеростатичний, інтуїтивний, холістичний, проактивний, свободний, спонтанний, континуальний, творчий, мінливий, наднормативний та

надобставинний. На кожному ступені розвитку будь-якого потіку психіки має в собі діалетичну єдність і боротьбу тези у вигляді смислового поля особистості з антитезою у вигляді переломного переживання як крайностей, зіткнення яких знімається синтезом як творчим проміжком між ними у вигляді принципово нової мети як ідеальної спонуки до досягнення принципово нового смислового поля та психічних механізмів саморозвитку, за допомогою яких принципово нове ідеальне смислове поле стає реальним; ці ознаки саморозвитку присутні у всякої здорової особистості. Творчою і динамічною синтезом єдності і боротьби смислового поля з переломними переживаннями стає переживання самототожності з новим смисловим полем наступного ступеня розвитку, в якому поєднано емоційні, когнітивні та особистісні чинники. В переживанні підсистеми самототожності синтезуються переживання ідентичності, цілостності, індивідуальності та соціальної солідарності.

Через своє феноменологічно-смислове поле, яким є тут-і-тепер взаємодія її ієрархії смислів з обставинами, особистість сприймає і переживає свій світ та спонукає себе до діяльності в ньому. В буттєвому потоці, в якому людина дебютує неусвідомленою та мало усвідомленою безпосередньою взаємодією зі світом, послідовно проходить психофізіологічний, психоархетипний, психоонтичний та психоментальний ступені розвитку. Рефлексивний потік більш спрямований на фіксування в навичках, уявленнях, поняттях і концепціях досвідної психічної статичності, постає над буттєвим потоком розвитку психопрактичним, психогностичним, психосоціальним та егопсихічним ступенями розвитку. Надсвідомий духовний потік психіки, який активує малоусвідомлену та опосередковану афектом і інтелектом процесуальність, розвивається над рефлексивним потоком психіки психоособистісним, психогуманним, психохолістичним та психотрансперсональним ступенями розвитку. Будь-який ступінь розвитку системно пов'язаний із усіма іншими ступенями і постає у певній неперервності.

Усякий ступінь духовного розвитку характеризується: своїм смисловим полем, провідні сенси якого визначають спрямованість ієрархії смислів особистості; своїми породженими емоційно-смисловою неузгодженістю в смисловому полі переломними переживаннями, якими буття у світі випробовує ієрархію смислів особистості на витримку, які стають поворотним пунктом будь-якого ступеня розвитку, діагностують та перевіряють можливості діючого смислового поля на стабільність породжуваного ствердого чи заперечного результату; своєю принципово новою метою як новим ідеальним смыслом, з допомогою якого особистість уявно може піднятися над переломним переживанням і уявити смислове поле наступного ступеня розвитку як взірць потрібного прийдешнього, котрий ще не ввійшов в ієрархію смислів і тому має нестачу спонукання та потребує вольового зусилля для початкового породження відповідних собі життєвих актів; своїми вольовими зусиллями з початкової перебудови ієрархії смислів під принципово нову мету, яка із часом зсувається (трансформується) в смисл і стабілізується як провідний сенс оновленої ієрархії смислів; своїми психічними механізмами саморозвитку, які ствердно кріплять перебудовану ієрархію смислів, оскільки уявне смислове завдання особистість може виконати при допомозі своїх механізмів психічного розвитку у вигляді розвитку нових сил, навиків, здатностей і стосунків, які перетворюють уявну принципово нову мету в нове смислове поле уже іншого, більш високого, ступеня розвитку і таким чином перебудовою ієрархії смислів вирішують актуальний конфлікт у ній; своїми концепціями особистості, уже наявними в психології; своїми видами психотерапії, які витікають із притаманних

відповідному ступеню розвитку концепцій особистості, психотехніки яких вже присутні в психологічній допомозі й можуть бути використані для цілеспрямованого становлення та закріплення потрібних психічних механізмів саморозвитку особистості. Основоположними психічними механізмами саморозвитку особистості, через які розкриваються інші похідні від них психічні механізми саморозвитку особистості, є механізм розототожнення з імпліцитними невідрефлексованими цінностями, які в ході онтологізації, соціалізації, акультурації, персоналізації були привласнені, трансформовані в переживанні смисли, вибудувалися в характерну саме для цієї особистості ієрархію, спонукали до породження відповідних собі життєвих актів, і механізм ототожнення зі свідомо вибраними особистістю відрефлексованими експліцитними цінностями, які, будучи трансформованими в провідні сенси ієрархії смислів, спонукають до породження актуально контрольованих життєвих актів, через посередність котрих ця особистість може перейти на наступний ступінь розвитку. Основоположний механізм саморозвитку ототожнення-розототожнення працює через зсув провідного сенсу ієрархії смислів особистості на принципово нову мету, завдяки чому смислове поле відв'язується від попередньої ієрархії смислів і перебудовується в нову, яка притаманна вже смислового полю наступного ступеня розвитку, а закріплює трансформовану ієрархію смислів на смислового полі наступного ступеня розвитку вже характерний саме для нього психічний механізм саморозвитку.

Висновки. Саморозвиток і деградація особистості здійснюються через переломні переживання, які є відгуком на перепони в поступі реалізації її провідних сенсів ієрархії смислів в нинішніх обставинах; через принципово нову мету як новий ідеальний смисл, який ще не увійшов у наявну ієрархію смислів і тому має нестачу спонукання для породження відповідних собі життєвих актів; через вольове зусилля особистості, яке тимчасово забезпечує спонукую відповідні принципово новому ідеальному смислу породжувані життєві акти; через психічні механізми саморозвитку, які забезпечують стабільне і звичне породження відповідних новому провідному смислу життєвих актів, оскільки за ними стоїть спонук від введеного в ієрархію смислів принципово нового провідного смислу, під який перебудувалася вся ієрархія і який на опері розвинених при доланні переломних переживань психічних механізмів саморозвитку формує під себе нове смислове поле, котре стає відповідним наступному ступеню розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колісник О. П. Психологія духовного саморозвитку особистості : монографія / О. П. Колісник. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2007. – 400 с.
2. Колісник О. П. Духовний саморозвиток української нації: Хто Ви є, ненько Україно, куди йдете та чи усвідомлюють Ваші діти-українці, куди приведе цей шлях / О. П. Колісник. – Ужгород : ТІМПАНИ, 2012. – 296 с.
3. Колісник О.П.. Духовний саморозвиток особистості: монографія / О. П. Колісник..— Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2016. — 476 с.